

VIKTORIYA DAVRI KIYIMLARINING BADIY-USLUBIY XUSUSIYATLARI: DIZAYN TAHLILI VA MADANIY TALQIN

Abdullayeva Ma'muraxon Bahodir qizi

Qarshi DU San'atshunoslik fakulteti

Dizayn: libos va gazlamalar yo'nalishi 2-kurs talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada XIX asrning eng muhim tarixiy bosqichlaridan biri bo'lgan Viktoriya davri kiyimlarining badiiy-uslubiy xususiyatlari, dizayni va madaniy talqini tahlil qilinadi. Davrning estetik ideal va ijtimoiy qadriyatlariga mos ravishda kiyimlarda qanday siluetlar, materiallar, dekorativ elementlar va texnologik yangiliklar qo'llanilgani ilmiy asosda o'rganiladi. Shuningdek, kiyimlar orqali gender rollari, ijtimoiy mavqe va madaniy xususiyatlar qanday ifodalanganligi ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: Viktoriya davri, moda tarixi, badiiy-uslubiy tahlil, dizayn, madaniy talqin, kiyim dizayni.

Аннотация. В данной статье анализируются художественно-стилистические особенности, дизайн и культурная интерпретация одежды викторианской эпохи, одного из наиболее значимых исторических периодов XIX века. Исследуется, каким образом силуэты, материалы, декоративные элементы и технологические новшества в одежде отражали эстетические идеалы и социальные ценности эпохи. Кроме того, рассматривается, как одежда выражала гендерные роли, социальный статус и культурные особенности.

Ключевые слова: викторианская эпоха, история моды, художественно-стилистический анализ, дизайн, культурная интерпретация, дизайн одежды.

Abstract. This article analyzes the artistic-stylistic characteristics, design, and cultural interpretation of clothing during the Victorian era, one of the most significant historical periods of the 19th century. The study explores how silhouettes, materials, decorative elements, and technological innovations in clothing reflected the era's aesthetic ideals and social values. Moreover, it examines how clothing expressed gender roles, social status, and cultural characteristics.

Keywords: Victorian era, fashion history, artistic-stylistic analysis, design, cultural interpretation, clothing design.

Viktoriya davri (1837–1901) Angliya tarixida eng uzoq va ijtimoiy, iqtisodiy, madaniy jihatdan muhim bosqich hisoblanadi. Bu davrda moda faqat kiyinish vositasi emas, balki shaxsning ijtimoiy maqomi, ma'naviy qadriyatlari va gender identifikatsiyasini ifodalash vositasi sifatida ham xizmat qilgan. Sanoat inqilobi, yangi mato ishlab chiqarish texnologiyalari, transportning rivojlanishi va global savdo aloqalari modaning shakllanishiga bevosita ta'sir ko'rsatgan^{ix}.

Viktoriya davri kiyimlarining badiiy-uslubiy tahlili moda tarixini o‘rganishda muhim ahamiyatga ega, chunki u davrning estetik idealini, ijtimoiy kodlarni va madaniy xususiyatlarni aks ettiradi. Shu sababli, maqola davomida kiyimlarning dizayni, materiallar tanlovi, dekorativ elementlari va siluetlarining badiiy va madaniy talqini batafsil tahlil qilinadi.

Ayollar kiyimida Viktoriya davri “hourglass” silueti bilan ajralib turgan, ya’ni tor bel va keng yubka orqali aniqlangan soatlar shakli. Bunda korsetlar asosiy rolni o‘ynagan, ular belni qisib, tanani idealizatsiya qilingan shaklga keltirgan^{ix}. Erkaklar kiyimida esa klassik siluetlar ustun bo‘lgan: uzun palto, frak va ing-shim kombinatsiyasi. Siluetdagi bu farqlar estetik mezonlarni aks ettiribgina qolmay, ijtimoiy mavqe va gender kodlarini ham bildirgan^{ix}.

Ayollar kiyimlarida atlas, ipak, shifon, samt kabi qimmatbaho matolar ishlatilgan. Ranglar esa davrning madaniy kontekstini aks ettirgan: quyuq ranglar (burgundy, quyuq ko‘k, qora) ijtimoiy mavqe va hurmatni, pastel ranglar esa yoshlik va romantizmni bildirgan³. Erkaklar kiyimida asosan neytral va quyuq ranglar (ko‘k, qora, kulrang) ishlatilgan, bu ularning ijtimoiy vazifasi va professional mavqeini ta’kidlagan^{ix}.

Viktoriya davri kiyimlarining badiiy-uslubiy tahlilida bezaklar muhim ahamiyatga ega. Ayollar kiyimida dantellar, ruchlar, atlas lentalar va naqshli tikuvlar keng qo‘llanilgan. Erkaklar kiyimida esa tugmalar, atlas chiziqlar va tikanli detal dekorativ rolni bajargan. Bu bezaklar davrning estetik qadriyatlari va texnologik imkoniyatlari bilan chambarchas bog‘langan^{ix}.

Sanoat inqilobi mato ishlab chiqarish va tikuv texnikasida yangi imkoniyatlar yaratdi. Bu davr kiyim dizaynida murakkab qatlamli yubkalar, ko‘plab korsetlar va dekorativ elementlar paydo bo‘lishiga yordam berdi. Kiyimlar nafaqat go‘zallik, balki qulaylik va ijtimoiy mavqe aks ettiruvchi vosita sifatida ham qaralgan.

Viktoriya davri kiyimlari shaxsning ijtimoiy mavqeini, yoshini, jinsini va ma’naviy qadriyatlarini aks ettirgan. Oq yubkalar va pastel ranglar yoshlik va poklikni bildirgan bo‘lsa, quyuq ranglar va murakkab bezaklar katta ijtimoiy mavqe va boylikni ko‘rsatgan. Shu bilan birga, kiyimlar gender rollarini mustahkamlash vositasi sifatida ham ishlatilgan.

Viktoriya davri kiyimlari XIX asrning ijtimoiy, madaniy va estetik qiyofasini aks ettiruvchi noyob manba hisoblanadi. Ular nafaqat go‘zallik va moda maqsadida yaratilgan, balki ijtimoiy mavqe, gender rollari va ma’naviy qadriyatlarni ifodalash vositasi bo‘lgan. Ayollar kiyimlaridagi tor bel va keng yubka siluetlari, korsetlar va murakkab bezaklar shaxsiy identifikatsiyani va jamiyatdagi rolni ko‘rsatgan. Erkaklar kiyimlaridagi qat’iy klassik siluetlar, quyuq ranglar va dekorativ detal esa professional va ijtimoiy maqomni ifodalagan. Shuningdek, materiallar va ranglar tanlovi orqali davr estetik ideali va madaniy talqinini o‘rganish mumkin. Oq va pastel ranglar yoshlik, poklik va romantizmni bildirgan bo‘lsa, quyuq ranglar ijtimoiy mavqe, boylik va tajribani ta’kidlagan. Bezaklar va

dekorativ elementlar esa moda va texnologiya integratsiyasini ko'rsatib, san'at va dizayn nuqtai nazaridan ahamiyatga ega.

Sanoat inqilobi va mato ishlab chiqarish texnologiyasidagi yangiliklar dizayn jarayonida yangi imkoniyatlar yaratgan, murakkab qatlamli yubkalar, korsetlar va nafasoladigan matolar moda dizaynida innovatsiyalarni amalga oshirishga yordam bergan. Shu tariqa, Viktoriya davri kiyimlari estetik mukammalligi bilan bir qatorda, davrning ijtimoiy va madaniy kontekstini, gender va sinfiy farqlarni ham aks ettirgan.

Umuman olganda, Viktoriya davri kiyimlari badiiy-uslubiy tahlil orqali XIX asr Angliyasining ijtimoiy tuzilishi, madaniy qadriyatlari va estetik idealini tushunishga yordam beradi. Ular moda tarixida nafaqat kiyim dizayni, balki jamiyatning qadriyatlari va madaniy kodlarini o'rganish uchun ham muhim ilmiy manba hisoblanadi. Shu sababli, Viktoriya davri kiyimlari bo'yicha tadqiqotlar davom ettirilishi, badiiy va madaniy jihatlarni yanada chuqurroq o'rganish imkonini yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Crane, D. *Fashion and Its Social Agendas: Class, Gender, and Identity in Clothing*. University of Chicago Press, 2000.
2. Cunnington, C., & Cunnington, P. *The History of Underclothes*. London: Faber & Faber, 1992.
3. Ribeiro, A. *Dress and Morality*. Berg, 2003.
4. Laver, J. *Costume and Fashion: A Concise History*. Thames & Hudson, 2002.
5. Payne, B. *History of Costume from the Ancient Egyptians to the Twentieth Century*, 210–215
6. Mendes, V., & de la Haye, A. *20th Century Fashion*. Thames & Hudson, 1999.
7. Baumgarten, L. *What Clothes Reveal: The Language of Clothing in Colonial and Victorian America*. Yale University Press, 2002.